

izkus nemogoč, ali pa vsaj tako malenkosten, da o njem niti govoriti ne smemo.

Da do tega ne pride, zato bodo že skrbeli gotovi vaši kolovodje, ki jim je tema nad vse ljuba. Ti že poskrbe, da bo razgovor o vsem mogočem, le o šoli ne. Saj jim te ni treba, kaj še, da bi to podpirali.

In če oni tega ne store, je naša dolžnost, da mi to storimo in pri vsaki priložnosti ljudstvo učimo, mu odpiramo oči, da spozna te prijatelje, četudi že pozno. Pri tem se ne strašimo nobene besede, če ta morda grmi proti nam z lece pri Dev. M. v Polju ali kje drugje. Ne hudiča — ne biriča; za luč, napredek in svobodo gremo pogumno v boj!

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca malega srpana 1905 K 113.819.35.

Naznanilo. Kdor želi od zadruga kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Skrb za istrsko učiteljstvo.

V 167. številki »Slovenca« čitamo v notici »Liberalni nos Slovenskega Naroda« sledeče: Kar se pa tiče »Narodove« grožnje, da bo v Istri zanesel svoja načela in boj, odgovorimo le, naj to poizkusi! Mi mu bomo celo dali naslove »svobodomiselnih in narodnih elementov« à la učitelj Zec, ki svoje izdajalsko početje zakrivajo s plaščem liberalizma. Tak je pri nas liberalizem, gospodje okoli »Naroda« in »Tovarišal«

Ni nas volja, prerekati se ni s »Slovincem« in z malo znanim »Omnibusom«, ki ni niti slovenskega imena vreden, a vendar, ker so gospodje okrog teh listov tako postrežljivi, prosimo, naj naznanijo naslove onih »svobodomiselnih in narodnih elementov« à la učitelj Zec, ki svoje izdajalsko početje zakrivajo s plaščem liberalizma, naj dostavijo pri vsakem naslovu tudi ono izdajalsko početje, ker je dolžnost vsakega Slovenca in Hrvat, da jih ovira v tem, in če je možno, da jim popolnoma prepreči to izdajalsko početje.

Da nam ne bodo podtikali osebnih ozir, da mislimo tovariša Zeca zagovarjati, povemo, da ni to naš namen. Vendar kolikor smo spoznali razmere, smo prepričanja, da je izdajalsko početje Zečevo to, ker poučuje italijanščino na svoji šoli. Gospodje, ali je Zec sam uvedel italijanski pouk, ali ga je uvedel na odlok šolskih oblasti? Na to vprašanje odgovorite, in potem smo na čistem, kje je izdajalstvo! Znani so nam šolski zakoni in vemo, da učitelj ne sme svojevoljno uvajati predmetov v šolo, a tem manj določevati učni jezik, torej tudi Zec ni uvedel sam italijanščine. Seveda, gospodje bi radi, da bi se Zec uprl šolskim oblastem, a ko bi ga te odpustile iz službe, bi se mu pa posmehovali. Naj omenimo mimogrede le slučaj, ki se je prigodil pred leti. Bil je v službi mlad učitelj, ki mu je šolska oblast naložila, da mora poučevati v dotičnem kraju nemščino, a ker se je temu uprl, je bil kmalu odstavljen. V dotični kraj je prišel drug učitelj, ki poučuje še danes nemščino, a ga vendar klerikalni gospodje povsod hvalijo in protežirajo. Opuščenemu tovarišu se je

posrečilo dobiti službo v drugem okraju in službuje še danes ter je osivel v svoji službi in v boju za narodnost, a vendar ga gospodje à la Spinčić in Laginja proglašajo za narodno izdajico, ker jim noče slepo hlapčevati.

Še nekaj! Znana nam je dekanija, kjer so se vršili pred leti vsi cerkveni obredi v slovanskem jeziku, celo matrike so se pisale z glagolico. Danes se vrše v tej dekaniji vsi obredi edino v zveličalni latinščini. Zakaj pa od duhovščine te dekanije ne zahtevajo »Omnibus«, »Slovenec«, »Edinost« i dr., da bi morala kar čez noč uvesti glagolico? Vemo, s čim pridejo na dan, namreč z znamenito »obediencia canonica«. Kaj pa bi se jim zgodilo zaradi te? Nič več in nič manj kot učitelju Zecu, ako bi ne slušal šolskih oblasti, namreč v najhujšem slučaju bi bili odpušteni iz službe. In vendar tej duhovščini ne očitajo izdajalstva, četudi se ni niti toliko ganila, da bi bila tržaškega škofa opozorila na to in ga opomnila, naj ne bo tako hud nasprotnik glagolci ob konferenciji v Rimu.

Da bo jasno, zakaj je večina istrskega učiteljstva mnenja, da je slovanski klub istrskih deželnih poslancev klerikalna à la Šusteršič, moramo poseči nekoliko nazaj. Že v 4. številki l. 1904. je prinesel »Tovariš« dopis iz Istre, kjer dopisnik primerja slovanske poslance s kranjsko klerikalno stranko in odkrito pove, da so istrski slovanski poslanci verni drugi kranjskih klerikalcev, t. j. da so nasprotniki šoli. Tačas ni nihče ugovarjal tej trditvi, a sedaj, ko se je odlučila mrena z oči tudi nekaterim hrvaškim učiteljem, da nočejo slepo drviti za stranko, ki jo vodita dr. Laginja in Spinčić, se je pričel repenčiti puljski »Omnibus«, a namesto, da bi dokazal pravo svoje stranke, opsuje vsakega, ki se slepo ne pokori t. j. stranki, z narodnim izdajalstvom. Za nas je malega pomena, ali vodijo puljsko občino Italijani ali c. k. morharica, mi smo uverjeni, da so oboji Slovanom nasprotni, naj se potem cepijo v kolikor hočejo strank in se veže z njimi dr. Laginja ali učitelj Zec, oba ne bosta premenila tega dejstva. Za nas je važen vsak nastop naših poslancev v deželnem zboru. Že mnogokrat so poudarjali ob volitvah: Ako bi bilo naše ljudstvo bolj izobraženo, bi pridobili večjo zmago, t. j. več mandatov. Vsak, ki zdravo misli, spozna, da je podlaga izobrazbi šola, a podlaga tej učiteljstvo. Dobro učiteljstvo — nasledek dobra šola in tej je nasledek dobra izobrazba. Kako pa ravno slovanski poslanci skrbijo za učiteljstvo?

Že v zgorej navedenem dopisu je ožigosal dopisnik njihov nastopanje proti učiteljstvu že od 1895. l. V zasedanju deželnega zbora v oktobru 1904 je vendar prišel na dnevni red tudi načrt zakona glede upokojevanja učiteljstva, njegovih vdov in sirot. Učiteljstvo vse Istre se je zanimalo za to. Slovensko učiteljsko društvo za koprski okraj je vložilo temeljito spomenico deželnemu zboru in enako se je oglasilo tudi italijansko učiteljstvo.

Sedaj si oglejmo, kaj je naredil slovanski klub v istem zasedanju v prilog učiteljstva? V seji 21. oktobra 1904 je predlagal poslanec Spinčić kopico prememb in popravkov dež. zakona z dne 9. oktobra 1901, od katerih so znamenite tri, namreč:

1.) Plača usposobljenega učiteljstva na ljudskih šolah naj se določi na letnih 1200 K, a učiteljstvo, ki je opremljeno samo z zrelostnim izpričevalom, naj dobi 900 K. Vendar ni pri tem povedal, kaj naj se naredi z učiteljstvom I. pl. razreda, ki ima že sedaj več kot 1200 K. plače.

2.) Stanarina učiteljstva na občinah ljudskih šolah v Pulju naj se določi na letnih 250 K, v mestih Koper, Poreč, Pazin,

Volosko in v zdraviliščih Opatija, Lovran in Lošinj Mali na 200 K, a v vseh drugih šol. občinah na 150 K.

Lahko je g. poslanec rešil zadevo, da je ostala ovca cela in volk sit, a učitelj pri vsem tem lačen. Kdor bi to pogledal površno, bi mislil, da je poslanec predlagal učiteljstvu lep poboljšek, ker dež. šol. zakon z dne 9. oktobra 1901 določa učiteljem letne plače v III. pl. razredu le 1000 K. Ravno ta zakon določuje pa učiteljem na enorazrednici stanarine 250 K, a na dvorazrednicah ali večrazrednicah 350 K. Iz tega je razvidno, da kar je g. poslanec dodal plači, je odvezel stanarini. Sedaj, ko imamo stanarino določeno na 250 K, oziroma 350 K, nam dajejo občine stanovanja, ki so le premnogokrat premajhna, mokrotna, zadržana in nezdrava, a poleg tega dostikrat že razpadajoča. Kaj bi bilo pa potem? Ako bi se učitelj le količkaj pritožil, bi mu občina kmalu nakazala stanarino. In kaj naj dobi učitelj za 150 K? G. poslanec, povprašajte n. pr. svojega prijatelja g. Jenka v Podgradu, kakšno stanovanje se dobi tam za 150 K? Mogoče ena soba ali pa še ta ne prav primerna. In kaj naj rečem še o krajih, kamor zabajajo letoviščarji, ki le premnogokrat plačajo od sobe po 50—80 K na mesec.

3.) Predlagal je še g. poslanec Spinčić, naj se odloži obravnava pokojninskega zakona za toliko časa, dokler ne dobe te spremembe najvišjega potrdila. G. poslanec Kompare se je zavzel s svojo interpelacijo za vročinske počitnice, a drugi so le temu pritrjevali.

Gospodje, ako bi imeli le količkaj srca za učiteljstvo, bi se vam morali usmiliti vsaj onemoglo učiteljstvo, učiteljske vdove in sirote, a ker nimate srca, ste izkušali na vsak način spraviti z dnevnega reda načrt pokojninskega zakona. In sedaj hočete, da se bo učiteljstvo vnemalo za vas? Vemo, da nam daste za odgovor kakšnega izdajico, s katerim nazivljate vsakega, ki ne trobi v vaš rog in vam ne kadi z največjo kadičnico, a to nam čisto nič ne imponuje. Lahko bi ga vam vrnilo z vsemi obrestmi, ker ne skrbite za učiteljstvo in s tem ne za šolo ne za narodni napredek.

Kako nastavlajo pri nas učiteljstvo?

(Iz koprškega okraja.)

Preden odgovorim na to vprašanje, naj vendar omenim, da bi morali veljati tudi za Istro, četudi je dežela neverjetnosti, avstrijski državni zakoni, sklenjeni v dunajskem državnem zboru. Logično sklepati bi morala torej veljati tudi §§ 38. in 50. državnega šolskega zakona z dne 14. maja 1869, ki določujeta, da ima pravico do definitivnosti vse usposobljeno učiteljstvo, ako nima takšnih pogrškov, zaradi katerih bi moralo biti odstavljeno že definitivno imenovano. Vsak bi mislil, da je po tem določilu nastavljena pretežna večina usposobljenega učiteljstva definitivno, a pri nas ni tako. Pri nas je polovica usposobljenega učiteljstva nastavljena le provizorno in to ne malo časa. So v okraju učitelji, ki so napravili že pred 10. leti sposobnostni izpit, a vendar morajo še danes provizorno službovati.

Kdo je temu vzrok? Kratek je odgovor: c. k. okrajni šolski svet, ki ne razpisuje služb, in če kdo prosi za definitivno nameščenje, dobi kratek odgovor: »Ni mesta, čakajte, da bo služba razpisana«. Ali ni to prefriganost, da se drugače ne izrazim? Kako ni mesta? Če ni drugega, je isto, kjer službuje sedaj provizorno. Te razmere ugajajo c. kr. okrajnemu šolskemu svetu, ker provizorno učiteljstvo prestavlja

sam kakor se mu poljubi. Navedem naj slučaj. Je mesto v okraju II. plačilnega razreda, in sicer mesto nadučitelja na dvorazrednici. Ta šola je bila ustanovljena že pred 25. leti, ako ne že prej, a zdi se mi, da ni bilo na nji še nikdar definitivnega učitelja. Okrajni šolski svet namešča to službo provizorno, četudi z usposobljenim učiteljem. Tako je prišel že pred leti na to šolo sedanji nadučitelj. Dejal bi bil je Benjamin. V letih se marsikaj izpremeni. Prišel je v isti kraj duhovnik, ki je nadučitelja obdolžil, da je kradel pure. Zaradi tega je padel nadučitelj v nemilost pri predsedniku okraj. šol. sveta in zato dobil zadnje dni februarja ukaz, da mora biti 1. dne marca že na drugem mestu; vendar pa ni ga doletela enaka nemilost od drugih članov okraj. šol. sveta, in še danes je na svojem prvem mestu. Ko se je pričelo to nepotrebno prestavljanje, so rekli, da bo prihodnji mesec služba razpisana in kdor bo definitivno imenovan, ta naj bo tam. Dosedaj ni še ta služba razpisana, a spletkarijo dalje. Dosedanji nadučitelj ima svoje protektorje v nekaterih članih okr. šol. sveta, drugi v predsedniku okr. šol. sveta, in kakor pravijo, tretji pridno postopa v Trstu po stopnicah, da si dobi protektorjev pri dež. šol. svetu, češ, kar bodo ti naročili okr. šol. svetu, to bo izvršil. Vsi ti protektorji se nič ne zmenijo za to, da zakon določuje, da se ima služba razpisati in podeliti onemu prosilcu, ki je zaslužnejši in za to službo najsposobnejši.

Enaka se godi tudi ob definitivnem imenovanju, ako je slučajno katera služba razpisana. Okr. šol. svet protežira onega, ki je njegov Benjamin, kraj šol. svet stavi na prvo mesto v terno svojega Benjamina, a nihče se ne zmeni, kdo je zaslužnejši in sposobnejši. Prigodilo se je že, da je postavil kraj. šol. svet na prvo mesto celo neusposobljenega učitelja, a druga dva usposobljena prosilca na 2. in 3. mesto. Zato pa se vleče imenovanje nekega nadučitelja že od februarja. Oblastnije so mnenja, da imenujejo onega, kogar se jim ljubi, a neki prosilec je mnenja, da morajo imenovati onega, ki je zaslužnejši in sposobnejši. Slišal sem, da ima ministrstvo sedaj vso to zadevo v pretresu. Tovariša prosim, naj objavi rešitev, da zvemo, ali je tudi za nas pravica ali se moramo le prilizovati.

Takšnih razmer so mnogo vzrok oni učitelji, ki so se vdali klečeplazenju in si s tem izkušajo pridobiti raznih protektorjev. Zato se mi je zdel jako umesten predlog pri letošnjem občnem zboru našega učiteljskega društva, predlog namreč, naj društvo napravi korake v ta namen, da razpišejo vsak semester vsa mesta, ki niso zasedena od definitivnega učiteljstva. Ker je bil predlog soglasno sprejet, prosim odbor, naj se požuri, to izvršiti. Tovariše v drugih okrajih pa prosim, naj javno poročajo, ali se jim godi tudi enako kot nam.

Iz tega razvidi tudi drugo slovensko učiteljstvo, kakšne razmere vladajo v Istri. In namesto, da bi se istrski učitelj v svojih društvi strokovno izpopolnjeval in ojačeval, se mora boriti za svoje v zakonu zajamčene pravice.

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Ljutomersko učiteljsko društvo je zborovalo v četrtek, dne 3. avgusta, na Cvenu. — G. predsednik pozdravi zborovalce, katerih se je zbralo vkljub neznosni vročini precejšnje število, ter gosta g. visokošolca Mihaliča in g. abiturijenta Stanjka. — Zapisnik zadnjega zborovanja se odobri